

МАШИНОБУДІВНИЙ КОМПЛЕКС ЯК КАТАЛІЗАТОР ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

© 2015 ПАНЕВНИК Т. М., БОЛГАРОВА Н. К.

УДК 338.45:334.7

Паневник Т. М., Болгарова Н. К. Машинобудівний комплекс як каталізатор інтеграційних процесів

У статті охарактеризовано сучасний стан машинобудування України, виявлено основні проблеми, що впливають на функціонування галузі. Обґрунтовано доцільність формування інтегрованих корпоративних структур машинобудівного комплексу. Розглянуто світовий досвід інтеграційних процесів. Визначено, що лідерами машинобудівної галузі є компанії, які активно використовують інтеграцію у своїй практиці. Представлена питома вага країн Європейського Союзу в розвитку машинобудування. Визначено, що вітчизняні найбільші машинобудівні підприємства-лідери є учасниками інтегрованих структур, які забезпечують реалізацію їх довготермінових стратегій, використовуючи інтеграційні механізми для досягнення поставлених цілей. Зокрема, актуальним є створення та функціонування інтегрованих структур, до складу яких входять науково-дослідні підрозділи. Визначено, що активізація інтеграційних процесів сприятиме досягненню і підвищенню конкурентоспроможності не тільки вітчизняного машинобудівного комплексу, але й отриманню позитивного синергетичного ефекту в супутніх галузях промисловості.

Ключові слова: інтеграція, інтегровані структури, інтеграційні процеси, промисловість, машинобудівний комплекс, підприємства.

Табл.: 2. **Бібл.:** 10.

Паневник Тетяна Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (вул. Карпатська, 15, Івано-Франківськ, 76018, Україна)

E-mail: panevnikk@rambler.ru

Болгарова Наталя Костянтинівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії, Національний університет біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, Україна)

E-mail: bolgarovva@gmail.com

УДК 338.45:334.7

UDC 338.45:334.7

Паневник Т. М., Болгарова Н. К. Машиностроительный комплекс как катализатор интеграционных процессов

В статье охарактеризовано современное состояние машиностроения Украины, выявлены основные проблемы, влияющие на функционирование отрасли. Обоснована целесообразность формирования интегрированных корпоративных структур машиностроительного комплекса. Рассмотрен мировой опыт интеграционных процессов. Определено, что лидерами машиностроительной отрасли являются компании, активно использующие интеграцию в своей практике. Представлен удельный вес стран Европейского Союза в развитии машиностроения. Определено, что отечественные крупнейшие машиностроительные предприятия-лидеры являются участниками интегрированных структур, обеспечивающих реализацию их долгосрочных стратегий, используя интеграционные механизмы для достижения поставленных целей. В частности, актуальным является создание и функционирование интегрированных структур, в состав которых входят научно-исследовательские подразделения. Определено, что активизация интеграционных процессов будет способствовать достижению и повышению конкурентоспособности не только отечественного машиностроительного комплекса, но и получению положительного синергетического эффекта в сопутствующих отраслях промышленности.

Ключевые слова: интеграция, интегрированные структуры, интеграционные процессы, промышленность, машиностроительный комплекс, предприятия.

Табл.: 2. **Библ.:** 10.

Паневник Татьяна Николаевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики предприятия, Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа (ул. Карпатская, 15, Ивано-Франковск, 76018, Украина)

E-mail: panevnikk@rambler.ru

Болгарова Наталья Константиновна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономической теории, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (ул. Героев Оборони, 15, Киев, 03041, Украина)

E-mail: bolgarovva@gmail.com

Panevnyk T. M., Bolharova N. K. Machine-Building Complex as a Catalyst of Integration Processes

The article describes the current state of machine-building of Ukraine, the major issues that impact on the functioning of the industry sector have been identified. The expediency of forming the integrated corporate structures of the machine-building complex has been substantiated. The world experience regarding the integration processes has been considered. It has been determined that leaders of machine-building industry sector are the companies that actively use integration in their practice. The share of the European Union in the development of machine-building has been presented. It has been determined that the largest domestic machine-building enterprises-leaders are members of the integrated structures that implement their long-term strategies, using integration mechanisms for achieving their objectives. In particular, relevant is the establishment and functioning of the integrated structures, which comprise research units. It has been determined that intensification of integration processes will not only contribute to and improve the competitiveness of the domestic machine-building complex, but also will develop positive synergies within related industries.

Key words: integration, integrated structures, integration processes, industry, machine-building complex, enterprises.

Tabl.: 2. **Bibl.:** 10.

Panevnyk Tetiana M. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics Business, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (vul. Karpatska, 15, Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine)

E-mail: panevnikk@rambler.ru

Bolharova Natalia K. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic Theory, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (vul. Geroyiv Oborony, 15, Kyiv, 03041, Ukraine)

E-mail: bolgarovva@gmail.com

С тупінь розвитку будь-якої країни визначається багатьма параметрами, серед яких важливе місце займає структура національної економіки, її науковий і промисловий рівень та експортний потенціал. Суттєву частку інвестиційних та промислових товарів довготермінового використання, що виробляються

в державі та впливають на рівень добробуту населення, продукує машинобудівний комплекс.

Зазначена галузь має вплив на ефективність і продуктивність усіх сфер економіки країни: машинобудування займається виробництвом машин та устаткування, які забезпечують виробництво товарів і послуг

підприємствами інших галузей, стимулюючи тим самим їхній розвиток. Саме в цій галузі закладається база для зростання продуктивності праці, створюються засоби виробництва, фактори, які сприяють збереженню енергетичних ресурсів, зниженню матеріаломісткості та підвищенню якості продукції.

Обґрунтування пріоритетів подальшого розвитку вітчизняного машинобудування сприятиме відновленню його ролі як локомотива економічного зростання України та забезпеченню модернізації економіки держави загалом. Усе це актуалізує необхідність вивчення питань об'єднання вітчизняних підприємств машинобудівної галузі в напрямі створення інтегрованих корпоративних структур, розширення інтеграційних зв'язків у системі світового господарського простору, пов'язаних із розвитком сучасних внутрішніх стратегій національної економіки.

Дослідженню стану машинобудівного комплексу України приділяють увагу такі вітчизняні науковці, як Б. М. Данілішин, Н. В. Дацій, А. Є. Довгань, А. Е. Воронкова, Н. С. Марушко, О. Г. Мельник, В. В. Стадник, П. В. Тархов, Н. В. Шандрова, О. О. Шапуров., О. С. Яцюк та інші. Разом з тим, недостатньо дослідженими залишаються питання подальшого розвитку машинобудівних підприємств на основі активізації інтеграції.

Сучасні процеси у вітчизняній економіці зумовили надзвичайно важке становище в машинобудівній промисловості. У результаті погіршення умов кредитування, заморожування інфраструктурних програм, скорочення інвестиційних проєктів зменшився попит на вітчизняну продукцію машинобудування. Масштабність проблем, необхідність зміни напрямів впливу та співпраці у зовнішньому та світовому інституційному бізнес-середовищі скорочують шанси на виживання багатьох компаній, зокрема і машинобудівних.

В умовах, що склалися, необхідно шукати прогресивні методи подолавання кризових явищ у розвитку машинобудування. Саме тому перспективною є можливість застосування стратегії інтеграції для українських машинобудівних підприємств.

Вітчизняний машинобудівний комплекс є однією з основних галузей промисловості України, де зосереджено 20% її основних засобів та виробництво інноваційної продукції з високим рівнем доданої вартості. Машинобудування виконує ключову роль у розповсюдженні передових машин, обладнання та устаткування в інших галузях економіки. Його питома вага в обсягах промислового виробництва у 2013 р. становила 9,8% (тоді як за часів УРСР машинобудування займало 31% в загальному обсязі промислового виробництва), у ВВП країни – 5,4%, у кількості працюючих у промисловості – понад 20%, в експорті товарів з країни – 16,8% [8].

В економічно розвинених країнах частка машинобудівних виробництв становить від 30 до 50% загального обсягу випуску промислової продукції (у Німеччині – 53,6%, Японії – 51,5%, Англії – 39,6%, Італії – 36,4%, Китаї – 35,2%). Це забезпечує технічне переозброєння всієї промисловості кожні 10 років. Частка продукції маши-

нобудування у ВВП країн Євросоюзу становить 36 – 45%, у США – 40% [6].

Продукція галузі займає суттєве місце в товарній структурі зовнішньої торгівлі України. На її частку припадає 16,8% експорту і 25,3% товарного імпорту. Більше 50% виробленої в Україні машинобудівної продукції експортується, але обсяги імпорту цієї продукції в 2,4 рази перевищують обсяги її експорту. Спостерігається висока залежність національної економіки від імпорту високотехнологічної продукції машинобудування (коефіцієнт покриття імпорту експортом у 2013 р. становить лише 0,54, а від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі – 8,8 млрд дол.) [8].

Це свідчить про недостатній рівень інтеграції вітчизняного машинобудування з іншими галузями української економіки, які забезпечують власні потреби в інвестиційній продукції за рахунок імпорту. За таких умов вітчизняні виробники продукції машинобудування зберігають експортну орієнтацію виробництва: у 2014 р. у виробництві електродвигунів, генераторів і трансформаторів 66,5% обсягів продукції було реалізовано за межі України; у виробництві машин і устаткування загального призначення – 68,2%; у виробництві металообробних машин і верстатів – 65,0%; у виробництві машин і устаткування для металургії – 52,0%, у виробництві машин і устаткування для сільськогосподарства – 33,3% [7]. Основний експорт вітчизняної продукції машинобудування, як менш технологічний, іде до країн СНД (65,6%), тоді як імпорт надходить переважно з країн ЄС (44,3%) і третіх країн (39,3%) [8].

Розвиток нових технологій у високорозвинених країнах відбувається швидкими темпами, що прискорює моральне старіння технологій та обладнання. Усе це вимагає створення умов для прискорення модернізації виробничих потужностей машинобудування та створення нових гнучких виробництв у вигляді інтегрованих структур, здатних адаптуватися до кон'юнктурних коливань, які виникають внаслідок техніко-технологічних змін у світовій машинобудівній промисловості.

Інноваційні продукти випускаються з використанням машин і устаткування, що поставляється машинобудуванням. Це потребує взаємодії між виробниками машин та галузями, які їх споживають. Нові виробничі технології розробляються компаніями на основі технологій спільно з виробниками обладнання та постачальниками необхідних матеріалів. Тому інтеграція підприємств, що охоплюють весь технологічний ланцюг, приводить до виробництва конкурентоспроможної продукції не тільки в національних межах, а і на світовому рівні.

Українські підприємства повинні знайти власні форми реалізації інтеграційних процесів, які забезпечать економічне зростання з урахуванням власних досягнень та передового досвіду. На вітчизняному рівні інтеграція повинна реалізовуватися у формі інтегрованих структур. Найбільш поширеною є розробка та реалізація стратегії злиття декількох підприємств в єдину компанію. У зарубіжній практиці виокремлюють такі види злиття промислових підприємств:

- ✦ *product extension merger* (коли зливаються підприємства, функціонально пов'язані за лінією виробництва);
- ✦ *statutory merger* (унаслідок злиття виникає нове підприємство);
- ✦ *full acquisition* (повне поглинання);
- ✦ *partial acquisition* (часткове поглинання);
- ✦ *outright merger* (пряме злиття) [9].

Позитивні наслідки стратегії інтеграції підтверджуються й іноземним досвідом, оскільки найбільші машинобудівні компанії у світі є одночасно найбільшими фінансово промисловими групами (ФПГ) світу, серед них – General Motors, Ford Motor, Daimler-Chrysler [6].

Отже, світовий досвід доводить доцільність створення інтегрованих корпоративних структур, які поступово перетворились у глобальних гравців, які мають виробництва на найбільш важливих зарубіжних ринках (табл. 1).

Таблиця 1

Питома вага країн Європейського Союзу в розвитку машинобудування, % [2]

Країна	Виробництво	Умовно-чиста продукція	Зайнятість
Німеччина	38	41,5	34,1
Італія	19,1	15,6	15,1
Франція	7,9	7,9	8,6
Великобританія	6,3	7,1	6,6
Іспанія	3,9	3,9	4,1
Польща	1,9	2,3	4,8
Чехія	2,0	1,9	4,5
Словаччина	0,5	0,4	1,3

Сучасні світові та вітчизняні тенденції в економіці характеризуються укрупненням бізнес-одиниць в усіх галузях, у тому числі й машинобудівній з поступовим накопиченням капіталу.

Українське машинобудування має високі стартові позиції для власного розвитку та значний експортний

потенціал і є катализатором розбудови високотехнологічних інтеграційних утворень, дає значний мультиплікативний ефект на ВВП, експорт і створення високопродуктивних робочих місць. Відповідно до рейтингу журналу Forbes у число 200 найбільших компаній України за обсягом виручки за I півріччя 2014 р. ввійшло 9 компаній машинобудівної галузі (табл. 2).

Більшість підприємств – лідерів машинобудівної галузі належать українським фінансово-промисловим групам, зокрема – «Мотор Січ», «Corum Group», ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод», ДП «Антонов», ПАТ «Луганськтепловоз», компанія «УкрАВТО» тощо.

ПАТ «Мотор Січ» – одне з провідних підприємств у світі з випуску авіаційних двигунів для літаків і вертольотів, а також промислових газотурбінних установок. Підприємство забезпечує повний цикл виробництва авіаційної техніки в Україні – від проектування до серійного виробництва, супроводу в експлуатації і ремонту та поставляє на світовий ринок високотехнологічну продукцію, яка виробляється на сертифікованій виробничій базі з освоєнням нових технологічних процесів.

Основні показники виробничо-фінансової діяльності підприємства у 2014 р. [4]:

- ✦ темп зростання обсягів виробництва в порівнянних цінах до 2013 р. – 96,4%;
- ✦ дохід від реалізації продукції, робіт і послуг – 9,744 млн грн, що на 1,796 млн грн більше, ніж у 2013 р.;
- ✦ чистий дохід від реалізації продукції – 10,730 млн грн;
- ✦ питома вага авіатехніки в реалізованій продукції – 93,6%;
- ✦ частка експорту в доході від реалізованої продукції – 95,0%;
- ✦ рентабельність продажів – 15,9%.

Автомобільна компанія «УкрАВТО» – найбільший виробник, дистриб'ютор та сервісний постачальник в Україні. До складу компанії відносять: два заводи в Україні з виробництва автомобілів та два в Польщі, 10 заводів з виробництва комплектуючих в Україні та 12 у сусідній Польщі, 414 сервісних центрів, 476 автосалонів і пунктів продажу. За період з 2012 р. по 2014 р. обсяг ринку

Таблиця 2

Найбільші компанії машинобудівної галузі України за обсягом виручки

Місце в рейтингу	Компанія	Прибуток, млн грн	Виторг 1 півріччя 2014 р., млн грн	Виторг за 2013 р., млн грн
31	Мотор Січ	4700.2	1542.6	8583.9
58	Укравто	2459.3	-233.8	6959.8
83	Toyota Україна	1861.9	281.6	4377.6
85	Луганськтепловоз	1805.3	45.8	3038.5
114	Крюківський вагонзавод	1259.7	-142.6	3769.2
118	НКМЗ	1216.5	509.1	2675.5
122	Corum	1171.9	-189.9	2560.5
152	Норд	840.8	19.2	1224.5
199	Атолл Холдинг	566.7	7.4	1671.7

Джерело: Forbes.200 [10].

знизилися на 52% і склали 105,9 тис. легкових автомобілів. Чистий дохід компанії у 2014 р. скоротився на 29% – до 2 млрд 016,7 млн грн, валовий прибуток зріс на 23,4% від попереднього року – до 313,55 млн грн [1].

Машинобудівна компанія Corum Group є одним із учасників групи «Систем Кэпитал Менеджмент» – української багатогалузевої групи, що включає більше 100 підприємств у сфері металургії, енергетики, фінансів, телекомунікації, медіа та інших секторів економіки. Географічний діапазон компанії включає Україну, Росію, США, Італію, Великобританію, Швейцарію та Болгарію. У корпорації працює близько 300 тис. осіб, а активи компанії на 2012 р. склали близько 28,5 млрд дол. [3].

Ринкові перетворення, що відбувалися і продовжуються в Україні, привели до активізації інтеграційних процесів та створення інтегрованих господарських суб'єктів. Участь в інтегрованих структурах типу ФПГ дозволяє консолідувати промисловий, банківський, фінансовий, торговельний капітал та створює умови для подальшого розвитку бізнесу. Поряд з підприємствами, що представляють різні сфери діяльності, машинобудівні компанії у складі провідних українських ФПГ відстоюють власні інтереси та забезпечують реалізацію довготермінових стратегій, використовуючи внутрішньогрупові фінансово-кредитні механізми досягнення поставлених цілей.

Сьогодні понад 60% нових технологій світу створюють науково-дослідні підрозділи інтеграційних об'єднань. Відновлення конкурентоспроможності вітчизняних машинобудівних підприємств також повинно ґрунтуватися на їх інтеграції з вітчизняними науково-дослідними установами. В Україні практично відсутні компанії, які мають у своєму складі дослідницькі підрозділи. Виключенням є ДАХК «Дніпровський машинобудівний завод», ДАХК «Топаз», ДАХК «Артем», ДАХК «Каскад», ПАТ «Турбоатом».

Українське підприємство ПАТ «Турбоатом» входить у число провідних світових виробників усіх видів турбін і володіє повним циклом виробництва: проектування, виготовлення, постачання, налагодження, фірмове обслуговування турбінного обладнання всіх типів електростанцій. У структуру підприємства входять такі конструкторські підрозділи: спеціальне конструкторське бюро СКБ «Турбоатом» з проектування ТЕС і АЕС, дослідний центр паротурбобудування, спеціальне конструкторське бюро СКБ «Турбогідромаш» з проектування устаткування для ГЕС, гідротурбінна лабораторія. У цих умовах розвивається кооперація машинобудівних підприємств, формуються високопродуктивні технології виробництва і переробки сировини, поглиблюється спеціалізація підприємств, поліпшується техніко-технологічне обслуговування господарських структур, оптимізуються транспортні роботи. На сьогоднішній день ПАТ «Турбоатом» має чистий дохід від реалізації за 2014 р. – 1 842 387 тис. грн, який збільшився за три роки у 1,5 рази [5].

Це доводить, що випереджаючий розвиток машинобудівної промисловості на основі розвитку інтеграційних процесів сприятиме досягненню позитивного си-

нергетичного ефекту в супутніх галузях промисловості; створенню замкнених виробничих циклів, побудованих на коопераційних зв'язках між українськими підприємствами; розвитку внутрішнього ринку збуту споживчих і промислових товарів власного виробництва; зростанню частки товарів з високою доданою вартістю у загальному експорті товарів, зменшенню негативного сальдо зовнішньої торгівлі товарами; загальному поживленню виробничої активності, що приведе до збільшення прибутків підприємств, які можуть бути спрямовані на технічне переозброєння та модернізацію виробництв; розширенню можливостей впровадження новітніх матеріало- та енергозберігаючих технологій; підвищенню ефективності роботи машинобудівних підприємств за рахунок спеціалізації та концентрації виробництва; створенню додаткових робочих місць у машинобудівній і супутніх галузях.

ВИСНОВКИ

Машинобудівний комплекс повинен стати каталізатором інтеграційних процесів, що забезпечить техніко-технологічне оновлення усіх сфер суспільного виробництва та є важливою передумовою забезпечення позитивних зрушень у національній економіці, розширення її інноваційного та виробничого потенціалу.

Необхідно створювати умови для комплексного сприяння розвитку машинобудівного сектора через допомогу українським виробникам у вбудовуванні в європейські та світові ланцюги постачань через сприяння розвитку інтеграційних процесів для розширеного відтворення вітчизняної промисловості та забезпечення державного замовлення на реалізацію цілей промислового та сільськогосподарського комплексів.

Розвиток інтеграції в машинобудуванні зумовлений необхідністю забезпечення технічної, технологічної, організаційно-управлінської, економічної єдності й безперервності етапів транспортування, зберігання та виробництва, що сприяє стабілізації економічного стану машинобудівних підприємств та їх контрагентів і підвищенню ефективності їх спільної діяльності.

Подальші наукові дослідження інтеграційних процесів потрібно спрямовувати на виявлення оптимальних механізмів інтеграції, удосконалення організації процесу формування інтегрованих корпоративних структур та форм і методів взаємодії її учасників. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Збитки УкрАВТО становлять понад 1 млрд гривень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kousibei.net:/forbes.ua/ua/news/1393419-zbitki-ukravto-stanovlyat-ponad-1-mlrd-griven>
2. Кондратьев В. Б. Глобальный рынок машиностроения / В. Б. Кондратьев [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.perspektivy.info/rus/ekob/globalnyj_rynok_mashinostrojenija_2013-10-24.htm
3. Кочетков В. М. Развитие украинских ТНК как фактор роста экономики страны / В. М. Кочетков, О. О. Мусяченко // Эффективная экономика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2001>

4. Офіційний сайт ПАТ «Мотор Січ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://motorsich.com/rus/>
5. Офіційний сайт ПАТ «Турбоатом» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.turboatom.com.ua/>
6. Пахомова С. В. Аналіз стану машинобудівних підприємств України та можливості стратегії їх розвитку / С. В. Пахомова // Прометей. – 2009. – № 3(29). – С. 155 – 159.
7. Пріоритети інвестиційного забезпечення структурних реформ у промисловості України. – К.: НІСД, 2014. – 57 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/strukt_ref-1c985.pdf
8. Промисловість і промислова політика України 2013: актуальні тренди, виклики, можливості : наук. аналіт. доповідь / О. І. Амоша, В. П. Вишневський, Л. О. Збаразська та ін. ; за заг. ред. В. П. Вишневського; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2014. – 200 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://iep.donetsk.ua/publish/mono/Dopovid_prom.pdf
9. Прохоренко О. В. Інтеграційні та зворотні процеси промислових підприємств України: деякі аспекти // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2014. – № 1. – С. 42 – 50.
10. 200 найбільших компаній за рейтингом Forbes [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forbes.ua/ua/ratings/2>

REFERENCES

Amosha, O. I. et al. "Promyslovist i promyslova polityka Ukrainy 2013: aktualni trendy, vyklyky, mozhlyvosti" [Industry and industrial policy of Ukraine 2013: current trends, challenges, opportunities]. http://iep.donetsk.ua/publish/mono/Dopovid_prom.pdf

"200 naibilshykh kompanii za reitynom Forbes" [200 largest companies rated by Forbes]. <http://forbes.ua/ua/ratings/>

Kochetkov, V. M., and Musiienko, O. O. "Rozvytok ukrain-skykh TNK iak faktor rostu ekonomiky krainy" [The development of Ukrainian TNC as a factor of economic growth of the country]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2001>

Kondratev, V. B. "Globalnyy rynek mashinostroeniia" [The global market for engineering]. http://www.perspektivy.info/rus/ekob/globalnyj_rynok_mashinostrojenija_2013-10-24.htm

Ofitsiyni sait PAT «Turboatom». <http://www.turboatom.com.ua/>

Ofitsiyni sait PAT «Motor Sich». <http://motorsich.com/rus/>

"Priorytety investytsiinoho zabezpechennia strukturnykh reform u promyslovosti Ukrainy" [Priorities for investment support structural reforms in industry of Ukraine]. http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/strukt_ref-1c985.pdf

Prokhorenko, O. V. "Intehratsiini ta zvorotni protsesy promyslovykh pidpriemstv Ukrainy: deiaki aspekty" [Integration and reverse processes of industrial enterprises in Ukraine: some aspects]. *Visnyk SumDU. Seriiia «Ekonomika»*, no. 1 (2014): 42-50.

Pakhomova, S. V. "Analiz stanu mashynobudivnykh pidpriemstv Ukrainy ta mozhlyvosti stratehii ikh rozvytku" [Analysis of machine-building enterprises of Ukraine and possibilities of their development strategies]. *Prometei*, no. 3 (29) (2009): 155-159.

"Zbytky UkrAVTO stanovliat ponad 1 mlrd hryven" [UkrAVTO losses are more than 1 billion]. <http://kousibei.net:/forbes.ua/ua/news/1393419-zbitki-ukravto-stanovlyat-ponad-1-mlrd-griven>